

АНАЛІЗ МЕТОДИК ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

**ХАРЧЕНКО Н.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

Узагальнено методики фінансової діяльності акціонерних товариств в умовах сучасної економіки України.

Generalize methods of financial activity of joint-stock companies in the conditions of modern economy of Ukraine.

Постановка проблеми. Сутність ефективного прийняття управлінських рішень акціонерним товариством полягає в планомірному надходженні і витрачанні грошових коштів, в достатності власних грошових коштів для формування оборотних коштів, у використанні грошових коштів за призначенням, в ефективному використанні матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Розвиток фінансових відносин акціонерних товариств – це одна з найважливіших задач менеджменту, реалізація якого входить в обов'язки керівника акціонерного товариства. Знайти шляхи розвитку фінансових відносин акціонерних товариств можливо тільки вивчивши особливості розвитку вітчизняного фінансового ринку. Крім того, економічне обґрунтування найраціональніших шляхів розвитку фінансових відносин акціонерних товариств передбачає економічну оцінку його сучасного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі зустрічаються різні погляди на проблему оцінки стану акціонерного товариства на фінансовому ринку – І.Т. Балабанова, В.В. Бочарова, В.І. Ганіна, І.Ф. Прокопенко, Р.С. Сайфуліна, А.Д. Шеремета.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз можливостей прибуткового функціонування підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. І.Т.Балабанов для економічного обґрунтування фінансового стану господарюючого суб'єкта вважає доцільно досліджувати його

фінансову конкурентоспроможність, тобто наступні показники: доходність (рентабельність); фінансова стійкість; кредитоспроможність; використання капіталу; рівень самофінансування; валютна самоокупність [1, С. 411].

Ю.С.Цал-Цалко вважає, що одним з інструментів з'ясування конкурентоздатності підприємства є фінансовий аналіз: аналіз та оцінка активів і зобов'язань підприємства; аналіз та оцінка ліквідності майна підприємства; аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства; аналіз та оцінка ділової активності підприємства; показники рівня ефективності господарської діяльності підприємства; аналіз та оцінка ринкової активності підприємства[5, С. 163].

А.Д. Шеремет пропонує проводити аналіз фінансового стану підприємства в наступних напрямках: загальна оцінка фінансового стану і його зміни за певний період; аналіз фінансової стійкості підприємства; аналіз ліквідності балансу; аналіз ділової активності; аналіз платоспроможності підприємства [6, С.268].

І.Ф.Прокопенко і В.І.Ганін вважають, що фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, що відображає стан капіталу в процесі його кругообігу і здатність суб'єкта господарювання до розширення своєї діяльності і пропонують проводити аналіз фінансового стану підприємства в таких напрямках: загальна оцінка фінансового стану підприємства; аналіз ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; аналіз ефективності використання оборотного капіталу; аналіз грошових потоків; аналіз оборотності оборотних засобів підприємства та дебіторської заборгованості; аналіз підприємницького ризику; оцінка потенційного банкрутства підприємства; аналіз дивідендної політики; вплив операцій з цінними паперами на фінансовий стан підприємства [4, С. 318- 392].

В.В.Бочаров вважає, що мета дослідження досягається в результаті рішення ряду аналітичних задач: попередній огляд бухгалтерської звітності; характеристика майна підприємства: позаоборотні і оборотні активи; оцінка фінансової стійкості; характеристика джерел засобів: власних і позичених; аналіз прибутку і рентабельності; розробка заходів по покращенню

фінансово-господарської діяльності підприємства[3, С. 6].

Узагальнюючи позиції даних вчених економістів, їхні методичні підходи до оцінки фінансового стану підприємств можна прийти до висновку про те, що доцільно застосування системи показників при дослідженні фінансового стану суб'єкта ринкових відносин. Саме система показників дозволяє всесторонньо провести економічний аналіз, оскільки фінансове положення є категорією багатоплановою. Ми єдині в думці про те, що необхідно використовувати систему показників. Даний підхід до дослідження, у зв'язку з розвитком ринкових відносин, вимагає, безумовно, аналізу можливостей прибуткового функціонування підприємства.

Таким чином, показники, що вивчаються, повинні об'єктивно оцінювати ситуацію, що склалася, в досліджуваному об'єкті і розкривати загрози виробництву і можливості підвищення рентабельності підприємства. Виходячи з цього, дотримуючись думки вищезгаданих учених, для економічної оцінки чинників розвитку фінансової стійкості акціонерного товариства нами пропонується наступна система показників:

1) абсолютні і відносні показники суб'єкта господарювання характеризують доходність;

2) показники фінансової стійкості включають в себе: состав і розміщення активів господарюючого суб'єкта; динаміка і структура джерел фінансових ресурсів; наявність власних оборотних засобів; кредиторська заборгованість; наявність і структура оборотних засобів; дебіторська заборгованість; платоспроможність;

3) аналіз кредитоспроможності: норма прибутку; ліквідність.

4) аналіз використання капіталу: ефективність використання оборотних засобів; ефективність використання основних фондів; ефективність використання нематеріальних активів; ефективність використання капіталу в цілому;

5) аналіз рівня самофінансування: коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт самофінансування; коефіцієнт стійкості процесу самофінансування; рентабельність процесу самофінансування;

6) аналіз валютного самофінансування и самоокупності: оцінка рівня валютного самофінансування; оцінка рівня валютної самоокупності.

В економічній літературі приводяться розрахунки показників рентабельності, де в основу їхнього розрахунку встановлена традиційна методика визначення рентабельності як співвідношення прибутку і витрат. Розрахунок показників рентабельності акціонерного товариства дозволяє дати саму узагальнену характеристику ефективності господарської діяльності акціонерного товариства.

Ми вважаємо, що показники оцінки ділової активності великої сукупності акціонерних товариств, може побічно характеризувати не тільки ефективність використання акціонерним товариством своїх засобів, але і дозволяють визначити динаміку розвитку фінансового ринку. За нашою думкою, про неї можна судити по наступному показнику – оборотність оборотних активів акціонерних товариств регіону, що визначається як відношення прибутку акціонерного товариства до середньої вартості їхніх оборотних активів.

З теоретичної точки зору, аналіз фінансової стійкості акціонерного товариства рекомендується розглядати з позиції залежності акціонерного товариства від зовнішніх чинників, наприклад, інвесторів, що визначається через коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу. В основу даного підходу до аналізу встановлено припущення про те, що фінансова стійкість акціонерного товариства відображає його залежність від інвесторів і характеризує його фінансову самостійність.

Таким чином, для оцінки фінансової стійкості акціонерного товариства на фінансовому ринку доцільно використовувати показник, що характеризує власний капітал – коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу:

$$H = \frac{ЗК}{ВК},$$

де H – коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу;

$ЗК$ – залучений капітал, тис. грн.;

$ВК$ – власний капітал, тис. грн.

$$ЗК = ПЗ + ДЗ,$$

де $ПЗ$ – поточні зобов'язання, тис. грн.;

$ДЗ$ – довгострокові зобов'язання, тис. грн.

Показник, що характеризує фінансову автономність акціонерного товариства – коефіцієнт концентрації власного

капіталу. Даний коефіцієнт свідчить про частку власних коштів у вартості майна акціонерного товариства:

$$KBK = \frac{BK}{B} \times 100,$$

де KBK – коефіцієнт концентрації власного капіталу;

BK – власний капітал, тис. грн.;

B – валюта балансу, тис. грн.

Чим вище значення даного коефіцієнта, тим вище фінансова стійкість акціонерного товариства.

Показник, зворотний даному коефіцієнту виступає коефіцієнт фінансової залежності:

$$K\Phi Z = \frac{B}{BK},$$

де KΦZ – коефіцієнт фінансової залежності;

BK – власний капітал, тис. грн.,

B – валюта балансу, тис. грн.

Коли величина коефіцієнта фінансової залежності прагне одиниці, то це свідчить про те, що акціонерне товариство здійснює фінансування своєї господарської діяльності тільки власними коштами.

Показники оцінки платоспроможності акціонерного товариства характеризують здатність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Аналіз балансу акціонерного товариства дозволяє виявити: поточну платоспроможність; визначити загрозу, що сприяє падінню платоспроможності; оцінити можливість розвитку фінансової стійкості акціонерного товариства. При вивченні платоспроможності акціонерного товариства доцільно виходити з того, що ліквідність балансу відображає можливість акціонерного товариства покривати свої зобов'язання своїми активами. Засобами для погашення короткострокових боргів виступають грошові активи акціонерного товариства: дебіторська заборгованість; товарно-матеріальні цінності.

Таким чином, при визначенні платоспроможності акціонерного товариства необхідно використовувати порівняння наявності оборотних коштів підприємства і короткострокової заборгованості. За нашою думкою, при дослідженні динаміки даного показника особлива увага надається об'єму оборотних

коштів підприємства, оскільки, розрахувавшись з короткостроковими боргами акціонерне товариство, повинно мати власні кошти для здійснення господарської діяльності.

Оцінку платоспроможності акціонерного товариства характеризують наступні коефіцієнти: коефіцієнт загальної ліквідності; коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт загальної ліквідності визначається по наступній формулі:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ},$$

де ОА – оборотні активи, тис. грн.,

ПЗ – поточні зобов'язання, тис. грн.

Даний коефіцієнт характеризує ступінь забезпеченості підприємства оборотними коштами для ведення господарської діяльності. Для стійкого ведення виробництва значення даного коефіцієнта повинні знаходитися в межах від 2 до 5 од. [2, С. 70]. Низький рівень даного коефіцієнта, нижче 2 од., свідчить про проблеми в маркетинговій службі підприємства, наприклад, про складнощі, пов'язані з реалізацією продукції або про погану організацію забезпечення виробництва оборотними коштами.

Коефіцієнт поточної ліквідності визначається по наступній формулі:

$$КПЛ = \frac{ОА - З}{ПЗ},$$

де КПЛ – коефіцієнт поточної ліквідності;

ОА – оборотні активи, тис. грн.;

ПЗ – поточні зобов'язання, тис. грн.

Даний коефіцієнт дає можливість покрити свої поточні зобов'язання за рахунок середньо- та високоліквідних активів. Нормативне значення показника в межах 0,7 - 0,8.

Коефіцієнт абсолютної (швидкої) ліквідності свідчить про те, що частина короткострокових позикових зобов'язань може бути погашена за рахунок високоліквідних активів, негайно.

$$КАЛ = \frac{ГК}{ПЗ},$$

де КАЛ – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

ГК – грошові кошти підприємства, тис. грн.;

ПЗ – поточні зобов'язання, тис. грн.

Нормальне значення КАЛ знаходиться в межах від 0,5 до 0,02 од. [2, С. 71].

Таким чином, акціонерне товариство є платоспроможним, якщо його активи перевищують зовнішні зобов'язання. Рівень платоспроможності підприємства визначаємо по коефіцієнту платоспроможності, який розраховується по наступній формулі:

$$КПС = \frac{ВК}{ЗК},$$

де КПС – коефіцієнт платоспроможності;

ВК – власний капітал, тис. грн.;

ЗК – залучений капітал, тис. грн.

Нормальний рівень коефіцієнта платоспроможності – не менше 10.

Рентабельність показує, який прибуток буде одержано на одну гривню вкладених коштів. Високі показники рентабельності і їх зростання є позитивним показником розвитку підприємства.

Рентабельність активів показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи:

$$P = \frac{\Pi}{A},$$

П - прибуток.

Рентабельність власного капіталу показує рівень одержання прибутку на одиницю власних коштів:

$$P = \frac{\Pi}{ВК},$$

ВК – власний капітал.

Рентабельність продажу:

$$P = \frac{\Pi}{ВР},$$

ВР – виручка від реалізації.

Рентабельність продукції:

$$P = \frac{\Pi}{С},$$

С – собівартість проданої продукції.

Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства як співвідношення власних та залучених ресурсів у джерелах фінансування підприємства.

Автономність підприємства вказує на рівень залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування:

$$АП = \frac{ВК}{А},$$

ВК – власні кошти;

А – активи.

Нормативне значення – 0,2 – 0,5.

Фінансова стабільність показує участь власного капіталу в забезпеченні господарської діяльності, в розвитку бізнесу:

$$ФС = \frac{ВК}{З},$$

З – заборгованість.

Нормативне значення – 0,4 – 1.

Залежність від довготермінових зобов'язань показує, яка частина активів фінансується за рахунок довготермінових зобов'язань; зниження цього показника з погіршенням ліквідності веде до втрати платоспроможності:

$$ЗДЗ = \frac{ДЗ}{А},$$

ДЗ – дебіторська заборгованість.

Маневреність власних коштів:

$$МВК = \frac{ВО}{ВК},$$

ВО – власні обігові кошти;

ВК – власний капітал.

Нормативне значення – 20% - 50%.

Відношення заборгованості до активів – показник структури капіталу, характеризує, яка частина активів фінансується за рахунок кредитних коштів:

$$ВЗА = \frac{З}{А},$$

Нормативне значення – 80% - 50%.

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості характеризує рівень ефективності використання капіталу:

$$СДКЗ = \frac{ДЗ}{КЗ},$$

КЗ – кредиторська заборгованість.

Нормативне значення – 60% - 100%.

Висновки. За нашою думкою, використання даної системи показників дозволить: визначити тенденції розвитку фінансового ринку; економічно обґрунтувати шляхи найраціональнішого розвитку фінансових відносин; розробити методичні підходи до стратегії розвитку фінансової стійкості акціонерного товариства за рахунок реалізації нових форм взаємозв'язків між суб'єктами.

Література.

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента: Учеб. пособие / Балабанов И.Т. – М.: Финансы и статистика, 1997 – 480 с.
2. Бізнес-планування як інструмент управління фінансовими ризиками сільськогосподарських підприємств. Практичний посібник / Проект ЄС – ТАСІС «Вдосконалення управління ризиками фермерських господарств та малих і середніх підприємств в аграрному секторі», / І.В. Гринюк, Р.О. Колібаба.
3. Бочаров В. Финансовый анализ / Бочаров В. – СПб: Питер, 2001. – 240 с.
4. Прокопенко І.Ф. Методика і методологія економічного аналізу: Навч. пос. / І.Ф. Прокопенко, В.І Ганін. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 430с.
5. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник / Цал-Цалко Ю.С. – Київ – ЦУА, 2002. – 360 с.
6. Шеремет А.Д. Финансы предприятий / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин . – М., ИНФРА-М, 1998. – 343с.